

خلقیات

خلقیات یکی از [اصطلاحات](#) به‌کار رفته در [علم منطق](#) بوده و به معنای [تصدیقات](#) و [عقاید](#) مشهور ناشی از خُلق انسانی؛ یکی از [آرای محمود](#) است.

فهرست مندرجات

- ۱ - مفهوم‌شناسی خلقیات
- ۲ - مفهوم‌شناسی خُلق
- ۳ - دیدگاه مظفر
- ۴ - مستندات مقاله
- ۵ - پانویس
- ۶ - منبع

مفهوم‌شناسی خلقیات

خلقیات عبارت است از: قضایا و تصدیقاتی که میان جمهور شهرت دارند و خاص و عام، طبق آنها [حکم](#) و [تصدیق](#) می‌کنند و سبب این اشتها و تطابق آرا، وجود خُلق انسانی است که در همه افراد [بشر](#) وجود دارد و همگن به مقتضای آن، اموری را تحسین و اموری را تقبیح می‌کنند؛ مثلاً همه انسان‌ها دفاع از اهل و عیال و [وطن](#) را [واجب](#) می‌دانند و مدافعان وطن را تحسین و [شجاعت](#) را تحسین و [ترس](#) را تقبیح می‌کنند. این‌گونه از احکام و قضایا و تصدیقات در میان انسان‌ها فراوان به چشم می‌خورد.
^[۱] مظفر، [مخبر ضا، المنطق](#)، ص ۳۴۴.

مفهوم‌شناسی خُلق

«خُلق» در لغت به معنی [سجیه](#)، [طبع](#)، [عادت](#)، مروت و [دین](#) است. اصطلاحاً خلق به معنی حالت راسخ نفس است بطوری که به موجب آن، افعال به سهولت و بدون نیاز به فکر از نفس صادر گردد. بنا بر این افعالی که در نفس راسخ نباشد خلق نامیده نمی‌شود. مثلاً کسی که حین احوال عارضی مال خود را ببخشد، تا وقتی صفت بخشندگی در نفس او ثابت نشده است، نمی‌توان گفت وی دارای خلق بخشندگی است.
^[۱] [صلیبیا، جمیل، فرهنگ فلسفی](#)، ص ۳۴۲.

«خُلق» ملکه‌ای نفسانی است که بر اثر تکرار افعال صادره از [انسان](#) در [نفس](#) به‌وجود می‌آید و سبب سهولت صدور فعل از انسان می‌شود؛ برای مثال کسی که [ملکه کرم](#) و بخشش دارد به راحتی، مال خود را به دیگران می‌بخشد.
^[۲] [خواجه نصیر الدین طوسی، محمد بن محمد، اسلس الاقبیس](#)، ص ۴۵۹.

دیدگاه مظفر

مرحوم [مظفر](#) می‌گوید که [اخلاق فاضله](#) نزد عموم مردم وجود ندارد و تنها قلیلی از آنها به زیور آن آراسته‌اند، ولی با این حال، خلقیات مشهوره را همه می‌پسندند، حتی کسانی که از آن بهره‌ای ندارند. اگر خُلق به معنای منکوره، سبب حکم به حسن و قبح در خُلقیات بود باید شخص ترسو به دلیل خُلق خود، به حسن خُبن و قبح شجاعت حکم می‌کرد، در حالی که چنین نیست و او نیز به حسن شجاعت و قبح خُبن حکم می‌کند. بنابراین صحیح آن است که خداوند، انسان را خلق کرد و درون وی حسی را قرار داد که با آن، اخلاق نیکو و ناپسند را درک کند. نام این حس که همه انسان‌ها در آن شریک‌اند در [علم اخلاق](#) جدید، «باطن» و «ضمیر» انسان است و در علم اخلاق قدیم به آن «قلب»، «عقل عملی»، «عقل مستقیم» و «حسن سلیم» می‌گفتند.
^[۱] [مظفر، مخبر ضا، المنطق](#)، ص ۳۴۶.

این حس، [حجت](#) بر انسان و ندایی الهی است که در درون آدمی، به وی خطب کرده، انجام‌دهنده اعمال زشت را نکوهش و مرتکبان اعمال صالح را ستایش و تایید می‌کند؛ بدین‌سان، علت مشهور بودن خلقیات با وجود نداشتن رواج و شیوع اخلاق فاضله بین اکثر مردم، وجود این [حس مشترک](#) در بین انسان‌هاست، نه وجود خُلق.

[5] علامه حلی، حسن بن یوسف، الجوهر النضید، ص ۲۳۵.

[6] مجتهد خراسانی (شهابی)، محمود، رهبر خرد، ص ۲۶۷.

مستندات مقاله

در تنظیم این مقاله از منابع ذیل استفاده شده است:

- مجتهد خراسانی (شهابی)، محمود، رهبر خرد.
- مظفر، محمد رضا، المنطق.
- صلیبیا، جمیل، فرهنگ فلسفی.
- حلی، حسن بن یوسف، الجوهر النضید.
- خواجه نصیر الدین طوسی، محمد بن محمد، اسس الاقتباس.

پانویس

۱. ↑ مظفر، محمد رضا، المنطق، ص ۳۴۴.
۲. ↑ صلیبیا، جمیل، فرهنگ فلسفی، ص ۳۴۲.
۳. ↑ خواجه نصیر الدین طوسی، محمد بن محمد، اسس الاقتباس، ص ۴۵۹.
۴. ↑ مظفر، محمد رضا، المنطق، ص ۳۴۶.
۵. ↑ علامه حلی، حسن بن یوسف، الجوهر النضید، ص ۲۳۵.
۶. ↑ مجتهد خراسانی (شهابی)، محمود، رهبر خرد، ص ۲۶۷.

منبع

پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، برگرفته از مقاله «خلقیت»، تاریخ بازبانی ۱۳۹۶/۱/۷.